

Nr 95.

Av fröken **Hesselgren**, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag angående anslag till kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisningen.

I Kungl. Maj:ts statsverksproposition, 8:de huvudtiteln, punkterna 212 och 213 angående anslag till kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisningen redogör vederbörande departementschef för en av skolöverstyrelsen verkställd och med skrivelse den 13 november 1926 till Kungl. Maj:t överlämnad utredning angående behovet av särskilda rektorsarvodena till kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning, innefattande jämväl förslag rörande nämnda anstalters anslagsbehov för budgetåret 1927—1928.

I skolöverstyrelsens skrivelse till Kungl. Maj:t framhålles inledningsvis, att densamma är föranledd av en framställning från svenska yrkesskolföreningen om åtgärder för beredande av särskilt statsunderstöd till rektorsarvoden vid nyssberörda anstalter för yrkesundervisningen. I skolöverstyrelsens förslag ingår en motiverad framställning om förslag till riksdagen

dels att en ändring av ordalydelsen i moment 1 § 1 av Kungl. Maj:ts kungörelse nr 209 1924 så till vida måtte ske som statsunderstödet vilket enligt nuvarande ordalydelsen skall utgå till avlöning åt rektor och övriga lärare endast måtte avse avlöning åt lärare,

dels att särskilt arvode åt rektor måtte utgå med belopp, som av överstyrelsen i varje särskilt fall bestämmes, och att statsunderstödet härför, som av skolöverstyrelsen beräknats till inalles cirka 30,000 kronor måtte få utgå av förslagsanslaget till nämnda anstalter och ej överstiga 1,000 kronor för varje särskild rektorstjänst,

dels att till enskilda anstalter för yrkesundervisningen må efter prövning av Kungl. Maj:t i varje särskilt fall utgå understöd med belopp, som av Kungl. Maj:t bestämmes, för vilket ändamål det erforderliga statsunderstödet av skolöverstyrelsen beräknats till cirka 20,000 kronor.

Skolöverstyrelsens ifrågavarande framställning har emellertid icke föranlett något Kungl. Maj:ts förslag till riksdagen. Då emellertid frågan om fasta normer för såväl lärarpersonalen som för rektorerna vid anstalterna för yrkesundervisningen äro av den största betydelse för en sund utveckling av yrkesundervisningen i landet, har undertecknad genom denna motion velat fästa riksdagens uppmärksamhet på frågan och därigenom bereda riksdagen tillfälle att taga densamma under omprövning.

Det må då först erinras om att jämlikt Kungl. Maj:ts kungörelse nr 309 1924

§ 1 mom. 1 utgår för närvarande till avlöning åt rektor och övriga lärare vid kommunala anstalter för yrkesundervisningen ett statsunderstöd, som beräknas med visst belopp för undervisningstimme. Den angivna beräkningsgrunden leder tanken osökt till att understödet närmast skulle avse det egentliga undervisningsarbetet, och att följaktligen understödet, i vad det avser rektor, skulle gälla de undervisningstimmar, då han i likhet med övriga lärare meddelar undervisning.

Ett närmare betraktande av ovanberörda författning giver emellertid vid handen, att de medgivna understöden måste avse även rektors arbete *utom* hans egna undervisningstimmar, och att beträffande avlöningsvillkoren med rektors arvode skall avses hela hans från anstalten åtnjutna avlöning, däri sålunda även inräknad ersättning för fullgörande av de särskilda uppgifter, som åligga honom i egenskap av rektor.

Men då kungörelsen ej anger några normer för rektors arvode för dessa uppgifters fullgörande och intet statsunderstöd utgår härför, har detta arvode i de fall, då kommunen ej ensamt tillskjutit beloppet, bildats genom avdrag å de mot statsanslaget gällande lärararvodena, vilka avdrag sålunda tillsammans helt eller delvis fått bilda det särskilda rektorsarvodet. De i nämnda kungörelse angivna minimiarvodena, som i jämförelse med det arbete som undervisningen kräver och den ersättning, som ansetts skälig för liknande arbete på andra områden, måste anses lågt tilltagna, kunna på så sätt av skolstyrelserna ytterligare sänkas och ha i varje fall i lärarnas ögon ej den stabilitet, som kungörelsen ögonskenligen förlänar dem.

Det kan givetvis icke vara till bättnad för skolornas verksamhet att på grund av här berörda förhållanden det ofta visar sig vara synnerligen svårt att skaffa fullt kvalificerade rektorer och lärarkrafter. Det synes därför i hög grad önskvärt, att en ändring kommer till stånd i den riktning, att nu utgående avlöningsunderstöd och därmed förbundna avlöningsvillkor hänföras *allenast till arvoden för havda undervisningstimmar*, men icke till det särskilda rektorsarvodet.

Vi vilja även erinra om att i skolöverstyrelsens instruktion (nr 812 1919 § 14: 5) det åligger skolöverstyrelsen bland annat att verka för upprättande av nya och för omorganisation av redan befintliga skolor, då så påfordras, samt att därvid träda i förhandling med vederbörliga myndigheter och representanter för skilda yrken och yrkesintressen. Och då yrkesskolstadgan (nr 706 1921 § 23: 4) ålägger rektor att till skolans styrelse göra de framställningar, som efterfordras för främjande av skolans verksamhet, har det uppenbarligen varit riksdagens och Kungl. Maj:ts mening, att skolöverstyrelsen vid fullgörandet av denna uppgift skulle kunna påräkna i första hand rektors intresserade stöd och biträde.

Med hänsyn till att nu gällande organisation av den lägre yrkesundervisningen är tämligen ny och för en avsevärd tid framåt måste arbeta med de svårigheter, som alltid möta nya idéer vid deras omsättande i verklighet, torde det

vara självklart, att dylika utredningsarbeten måste få en ganska stor omfattning för de orter, där ett vaket intresse för yrkesundervisningens ordnande förefinnes. Men i regel är insikten om behovet av ordnad yrkesutbildning och kännedomen om de former, under vilka dessa behov kunna tillgodoses med hjälp av statsunderstöd, ej så allmänt utbredd, att ett vaket intresse för frågan kan påräknas med mindre det oavbrutet hålles vid liv genom rektors initiativ och upplysningsverksamhet.

Det är sålunda här fråga om i första hand ett utrednings- och propagandarbete, som faller utanför de vid alla skolor förekommande administrativa uppgifter, som åvila rektor, och vilket arbete vid de flesta andra skolor är obehövt, enär dessa i regel avse att tillgodose mera allmänna bildningsintressen, som sedan gammalt blivit mera uppskattade. Och då, såsom av det föregående framgår, det måste anses fastslaget vara ett viktigt statsintresse, att de till yrkesundervisningen hörande skolorna erhålla önskvärd omfattning, och då överstyrelsen för tillgodoseende av detta särskilda statsintresse måste räkna med ett rektor påvilande, synnerligen krävande arbete av annat slag än det, som i regel åligger en rektor vid till andra undervisningsområden hörande skolor, synes det också skäligt att detta rektors arbete erhåller ett särskilt kraftigt stöd från statens sida även i ekonomiskt avseende. I varje fall måste det anses synnerligen angeläget, att statsunderstöd kan utgå till rektors avlöning. Så har också vid 1918 års riksdagsbeslut varit avsett, ehuru grunderna för statsunderstöds utgående fått en sådan utformning, att understöden på sätt i skolöverstyrelsens skrivelse framförts i regel endast kunna användas som bidrag till avlöning för meddelad undervisning, medan kommunerna själva i stort sett fått vidkännas hela kostnaden för rektors avlöning. Även om åtskilliga kommuner därvid visat stor offervillighet framgår det dock av en inom skolöverstyrelsen gjord utredning, vilken bifogas överstyrelsens skrivelse till Kungl. Maj:t, att ej sällan arvodena äro så blygsamma, att rektorsförordnandet av sin innehavare måste betraktas som en mycket obetydlig bisyssla, på vilken icke kan offras mera arbete, än en bokstavlig tolkning av yrkesskolstadgans bestämmelse kan kräva, än mindre något nämnvärt arbete av ovan antydd art.

I likhet med skolöverstyrelsen anser jag det ej möjligt att fastställa understöd till sådana belopp, att de exakt motsvara det rektor påvilande arbetet, även om det i stort sett torde kunna antagas, att rektors arbetsbörda inom vissa gränser sammanhänger med skolans omfattning och mångfalden i arbetslivets skiftningar på den ort, där skolan är belägen. Skolöverstyrelsen har i sin utredning funnit, att vid omkring hälften av samtliga kommunala anstalter för yrkesundervisning rektorsarvodena utgöra 1,500 kronor eller därunder. Utgående ifrån att särskilda understöd till rektorsarvoden icke må beräknas till högre belopp än som motsvarar $\frac{2}{3}$ av det av kommun fastställda rektorsarvodet, men väl till mindre belopp, föreslår överstyrelsen att statsunderstödet skall begränsas för varje rektorstjänst till ett belopp av högst 1,000 kronor.

I likhet med skolöverstyrelsen anser jag även, att dessa understöd icke, såsom fallet är beträffande nu utgående understöd till avlöning åt rektor och övriga lärare, borde ovillkorligen utgå, så snart vissa avlöningsvillkor visat sig vara uppfyllda, utan i varje särskilt fall borde vara underkastade skolöverstyrelsens omdömesprövning beträffande arten och omfattningen av rektors arbete.

Beträffande de enskilda anstalterna för yrkesundervisning föreligga i stort sett samma olägenheter i fråga om rektorernas avlöningsförhållande som vid de kommunala anstalterna. Även här är sålunda ett statligt inflytande och dessa förhållandens ordnande av behovet påkallat. Då emellertid understöd till dessa anstalter tilldelas icke av skolöverstyrelsen utan av Kungl. Maj:t, torde det vara tillräckligt, att riksdagen uttalar det den icke har något att erinra mot att liknande principer följas vid dem som vid de kommunala anstalterna och här för anvisar erforderligt belopp, men att liksom hittills understöd till enskild anstalt för yrkesundervisningen må efter prövning av Kungl. Maj:t i varje särskilt fall utgå med belopp som av Kungl. Maj:t bestämmes.

På grund av vad sålunda anförts hemställes,

att riksdagen måtte vid behandlingen av anslaget till understöd åt kommunala anstalter för yrkesundervisning besluta dels att det hittills utgående understödet till avlöning åt rektor och övriga lärare måtte från och med budgetåret 1927—1928 gälla allenast avlöning åt lärare för havda undervisningstimmar,

dels att till arvode åt rektor må från förenämnda anslag utgå understöd med belopp, som av överstyrelsen i huvudsaklig överensstämmelse med vad ovan anförts i varje fall bestämmes, dock att understödsbeloppet ej må överstiga 1,000 kronor för varje särskild rektorstjänst och ej heller $\frac{2}{3}$ av hela det utgående arvodet,

dels att beträffande understöd till arvode åt rektor skall gälla, att rektors verksamhet har sådan omfattning och det utgående rektorsarvodet uppgår till sådant mot verksamhetens omfattning svarande belopp, att överstyrelsen finner understöd till dylikt arvode böra utgå,

dels ock, under förutsättning av bifall till vad ovan föreslagits, att ordinarie förslagsanslaget till understöd åt kommunala anstalter för yrkesundervisning, i årets statsverksproposition upptaget till 925,000 kronor, måtte höjas till 955,000 kronor,

ävensom att riksdagen måtte förklara sig icke hava något att erinra mot, att Kungl. Maj:t vid tilldelande av understöd till enskild anstalt för yrkesundervisning, i här ifrågavarande av-

seende tillämpar samma grunder som för kommunala anstalter för yrkesundervisning, samt under förutsättning av bifall härtill, att det ordinarie anslaget till understöd åt enskilda anstalter för yrkesundervisningen, i årets statsverksproposition upptaget till 675,000 kronor, måtte höjas till 695,000 kronor.

Stockholm den 21 januari 1927.

Kerstin Hesselgren.
